

SEANCES DU MARDI 20 DECEMBRE 1988
VERGADERINGEN VAN DINSDAG 20 DECEMBER 1988

ASSEMBLEE
PLENAIRE VERGADERING

SEANCE DU MATIN
OCHTENDVERGADERING

SOMMAIRE:

CONGES:

Page 778.

PROJET DE LOI (Discussion):

Projet de loi spéciale relative aux institutions bruxelloises.

Discussion générale (Reprise). — *Orateurs*: MM. Diegenant, Mathot, De Bondt, Garcia, M. Ph. Moureaux, Vice-Premier ministre et ministre de la Région bruxelloise et des Réformes institutionnelles, p. 778.

INHOUDSOPGAVE:

VERLOF:

Bladzijde 778.

ONTWERP VAN WET (Beraadslaging):

Ontwerp van bijzondere wet met betrekking tot de Brusselse instellingen.

Algemene beraadslaging (Hervatting). — *Sprekers*: de heren Diegenant, Mathot, De Bondt, Garcia, de heer Ph. Moureaux, Vice-Eerste minister en minister van het Brusselse Gewest en Institutionele Hervormingen, blz. 778.

PRESIDENCE DE M. SWAELEN, PRESIDENT
VOORZITTERSCHAP VAN DE HEER SWAELEN, VOORZITTER

Le procès-verbal de la dernière séance est déposé sur le bureau.
De notulen van de jongste vergadering worden ter tafel gelegd.

La séance est ouverte à 10 h 10 m.
De vergadering wordt geopend te 10 h 10 m.

CONGES — VERLOF

MM. Taminiaux, pour devoirs administratifs; Van Hooland, pour devoirs de famille, et Van den Broeck, pour d'autres devoirs, demandent d'excuser leur absence à la réunion de ce jour.

Afwezig met bericht van verhindering: de heren Taminiaux, wegens administratieve plichten; Van Hooland, wegens familieplichten, en Van den Broeck, wegens andere plichten.

— Pris pour information.

Voor kennisgeving aangenomen.

ONTWERP VAN BIJZONDERE WET MET BETREKKING
TOT DE BRUSSELSE INSTELLINGEN

Hervatting van de algemene beraadslaging

PROJET DE LOI SPECIALE RELATIVE AUX
INSTITUTIONS BRUXELLOISES

Reprise de la discussion générale

De Voorzitter. — Wij hervatten de algemene beraadslaging over het ontwerp van bijzondere wet met betrekking tot de Brusselse instellingen.

Nous reprenons la discussion générale du projet de loi spéciale relative aux institutions bruxelloises.

Het woord is aan de heer Diegenant.

De heer Diegenant. — Mijnheer de Voorzitter, bij de bespreking van het regeerakkoord had ik als mijn mening te kennen gegeven dat de bepalingen van dit akkoord in verband met de instellingen van het Brusselse Hoofdstedelijk Gewest, goed waren.

Nu de ontwerpen tot oprichting van deze instellingen ons worden voorgelegd, blijf ik deze mening toegedaan.

Deze evaluatie kan met des te meer gemak worden gehandhaafd, als ik naga welke de meningen waren over de inrichting van het Brusselse Gewest, sedert het in 1970 werd opgenomen in artikel 107^{quater} van de Grondwet.

Vlaanderen heeft steeds, als uitloper van zijn streven naar culturele autonomie, een tweeledige opbouw van de Belgische Staat voorgestaan.

Wallonië stond een driedelige opbouw van het land voor en autonomie op economisch vlak voor de Gewesten.

Niemand zal verhalen dat de alliantie Brussel-Wallonië — opgezet door FDF en RW — de bedoeling had Brussel onder Franstalige invloed te brengen en via een overwegend Franstalig Brussels Gewest, binnen het land, de voortzetting van een machtoverwicht ten gunste van een Franstalige Gemeenschap op te zetten.

Wellicht is het mislukken van deze strategie de aanleiding geweest voor de Franstalige Gemeenschap om ten aanzien van de Vlaamse Gemeenschap een sfeer van « we worden verdrukt », op te roepen.

We staan thans voor een evenwichtig ontwerp. De beginselen die in 1970 ten grondslag lagen aan de Brusselse agglomeratie-instellingen vinden we er in terug, ditmaal beter uitgewerkt naar de toepassing ervan. De Vlamingen te Brussel besturen op het niveau van het Gewest zelf hun culturele en persoonsgebonden aangelegenheden — dit laatste begrip werd uitgedacht met het oog op een bestuursregeling te Brussel. Ze besturen de biculturele en bicommunautaire aangelegenheden paritair samen met de Franstaligen en ze besturen de gewestelijke aangelegenheden gelijkwaardig samen met de Franstaligen.

Het volwaardig samenbeheer dat we steeds hebben bepleit, ook tegen vorige ontwerpen in, vinden we tot onze voldoening in dit ontwerp terug.

Dit samenbeheer was een *conditio sine qua non* voor elke nieuwe regeling te Brussel. Dit samenbeheer tussen Nederlandstaligen en Franstaligen is ook een nieuwe troef voor Brussel.

Het is de verdienste van dit ontwerp dat het naast het evenwichtig samenbeheer te Brussel, tevens een evenwichtige regeling vindt voor de situatie van Brussel als hoofdstad van het Rijk. Het ontwerp houdt enerzijds rekening met de gerechtvaardigde autonomie van dit gebied en zijn afhankelijkheid, met zijn natuurlijke voordelen en servitudes. Het biedt anderzijds ook een evenwichtige regeling voor de binding tussen de respectieve Gemeenschappen te Brussel met die in Vlaanderen en Wallonië.

Een zwak punt in het ontwerp lijkt me dat er niet wordt voorzien in een minimum vertegenwoordiging in de Brusselse raad van de minst talrijke Gemeenschap.

Er komt wel een minimum vertegenwoordiging in het bureau van de raad, niet in de raad zelf.

We hebben steeds gepleit voor een minimum vertegenwoordiging van één derde van de raadsleden voor de minst talrijke Gemeenschap. Dit had een fijnere vertegenwoordiging van deze Gemeenschap mogelijk gemaakt, en tevens de garantie geboden om over voldoende mandatarissen te beschikken om alle taken die haar worden toebedeeld, ten volle waar te nemen.

We gaan het debat hier niet heropenen. Alleen maar dit: één derde is een redelijke vraag als men te Brussel de verhouding Vlamingen-Franstaligen bij de Belgische bevolking wil weer-geven.

De vele tientallen jaren van achterstelling van de Vlamingen te Brussel, hebben hen nochtans niet aangemoedigd zich in de hoofdstad te vestigen.

De zogenaamde « poolvorming » in het ontwerp corrigeert de ondervertegenwoordiging die we vrezen. Ook zijn de vooruitzichten voor meer Vlamingen te Brussel thans positiever. De Brusselse Vlaming werkt zich op uit zijn politieke tweederangspositie. Brussel gaat een nieuwe renaissance tegemoet.

Nu de Vlaamse burger in het hoofdstedelijk gebied een *citoyen à part entière* wordt, wordt Brussel wellicht een *Région à valeur entière*.

In de Brusselse Gewestraad zal de alarmbel kunnen worden geluid bij de behandeling van de bevoegdheden die nu nog door de agglomeratieraad worden uitgeoefend.

We hopen dat deze procedure niet moet worden aangewend. Toch biedt ze een democratische bescherming die in de raad zelf kan worden gehantaard.

Deze parlementaire beschermprocedure schijnt in het ontwerp niet terug te vinden in het domein van de gewestmateries, waar enkel bescherming wordt geboden door de paritaire samenstelling van de Executieve en haar verplichting te beslissen bij consensus.

Hoe veilig deze procedure ons ook voorkomt, althans veiliger met twee Vlamingen in de Executieve dan met één, toch betekent het een overdracht van invloed van een wetgevend orgaan naar een uitvoerend.

Wat we te Brussel nog steeds missen, zijn de inspraak en het samenbeheer van de Vlaamse Gemeenschap op het gemeentelijk vlak. Door de regeling die voor het Hoofdstedelijk Gewest werd uitgewerkt, mag men zich verwachten aan een ietwat minder discriminatoire opstelling van de gemeentebesturen ten nadele van de Vlamingen en een betere toepassing van de taalwetgeving.

Uit de commissiebespreking blijkt dat de regering beseft dat ze het regeerakkoord inzake de Brusselse gemeentelijke instellingen nog niet is nagekomen. Heel wat wetgevend werk dient nog te geschieden om het samenbeheer tussen Vlamingen en Franstaligen op het Brussels gemeentelijk vlak te bevorderen.

In elk geval zijn de in het regeerakkoord ingeschreven maatregelen onvoldoende. De gewestelijke gelijkwaardigheid tussen de Gemeenschappen dient ook op het gemeentelijk vlak te worden gerealiseerd. Alles kan niet ineens. Toch is het goed deze eis onder de aandacht te houden.

Dit geldt ook voor de eis tot fusie van gemeenten te Brussel. Vele redenen, communautaire, maar meer nog beleidsfunctionele, pleiten hiervoor.

In 1976 reeds hebben we hiertoe een wetsvoorstel ingediend, dat meteen een regeling voor samenbeheer in het Brussels tweetalig gebied voorstelde.

Nu de gemeenteraadsverkiezingen 1988 achter de rug zijn, is het tijdsmoment wellicht gunstiger om de problematiek van de fusie van de Brusselse gemeenten weer op te nemen.

Het bijzonder ontwerp dat we vandaag bespreken, heeft een merkwaardige vereenvoudiging van de Brusselse gewestelijke instellingen tot gevolg. Het houdt ook de mogelijkheid in om op vrijwillige basis tot functionelere en efficiëntere bestuursregelingen tussen de gemeenten en het Gewest te komen, ten bate van de burger. De gemeenten kunnen aan het Gewest bevoegdheden overdragen. Men moet zich evenwel geen begoochelingen maken. Wie, hoe klein hij ook is, en misschien juist daarom, staat graag bestuursmacht af?

Intussen wil ik de regering vragen waarom ze de bepalingen uit het regeerakkoord inzake gemeentelijk beheer te Brussel, nog niet in ontwerp teksten van wet heeft omgezet. De vorming van nieuwe schepencolleges staat immers voor de deur.

Op het grondgebied van het hoofdstedelijk gebied Brussel functioneren het Gewest, de gemeenten maar ook de provincie Brabant.

De overdracht van de provinciale bevoegdheden aan de gewestelijke instellingen ligt voor de hand. De Brusselse Gewestraad zou nuttig kunnen vergaderen in de zaal van de Brabantse provincieraad. Het samenvallen van de gewestelijke en provinciale bestuursoverheid roept evenwel ook bestuursproblemen op.

Bij het rationaliseren van de bestuursinstanties te Brussel met het oog op grotere doelmatigheid, dient nochtans te worden gewaakt over het handhaven van voldoende bestuursdemocratie en bestuursobjectiviteit.

De mogelijkheid voor de burger en het bestuur om verhaal te zoeken, maar ook om in beroep te gaan tegen beslissingen van de overheid of van de voogdij, dient te worden gehandhaafd.

Bijzonder belangrijk aan dit ontwerp is ook dat de grenzen van het Hoofdstedelijk Gewest ter uitvoering van de Grondwet, definitief worden vastgelegd.

Een regeling voor de grenzen werd voor het eerst overeengekomen in 1963 in het kader van de overeenkomsten van Hertoginnedal en het tot stand komen van de taalwetgeving. Het heeft 25 jaar Vlaamse volharding gevergd om dezelfde grenzen, op de huidige definitieve wijze te laten vastleggen.

Het vastleggen van deze grenzen zal ook bijdragen tot het verbeteren van de verhoudingen tussen Vlaams-Brabant en Brussel. Objectieve vormen van samenwerking tussen deze beide gebieden worden mogelijk nu de erkenning van de gemeenschappelijke grenzen een feit is geworden en het gezamenlijke beheer tussen Vlamingen en Franstaligen te Brussel, het vertrouwen tussen Brussel en Vlaams-Brabant ten goede komt. Brussel is niet noodzakelijk meer een bedreiging, het kan een partner worden. Brussel ligt in de schoot van Vlaams-Brabant.

In het intergewestelijk overleg met Brussel, is het omliggende Vlaams-Brabant een partner die zich — om het met een term uit de volksgezondheid te zeggen — op de eerste lijn bevindt.

De intergewestelijke samenwerking vormt in deze nieuwe structuur van staatsbeheer een essentieel sluitstuk. Heel wat belangrijke beslissingen inzake intergewestelijke aangelegenheden zullen het gevolg zijn van besluitvorming na overleg tussen de Gewesten.

Alle structurele waarborgen zijn voorhanden voor het politiek machts evenwicht tussen Vlamingen en Franstaligen. Het komt er voor de Vlamingen thans op aan in dit overleg hun partners met objectieve argumenten te overreden en hun politieke macht aan te wenden.

Met het vastleggen van de grenzen van Brussel, is ook een basisvoorwaarde vervuld voor het oprichten van de provincie Vlaams Brabant.

Brabant leeft sedert de grondwetsbepalingen van 1970, taalkundig in de ongrondwettigheid.

Met de dag wordt de provincie Brabant moeilijker bestuurbaar. De vraag rijst hoe voor 1989 een begroting kan worden opgesteld. Brussel, Waals-Brabant en Vlaams-Brabant, zien zichzelf als drie deelgebieden met steeds minder gemeenschappelijke belangstelling. Ze zijn ook alle drie onderworpen aan een verschillende gewestelijke overheid. Er ontstaan elke dag nieuwe complicaties inzake de uitoefening van de voogdij over de gemeentebesturen en de OCMW's.

In de voltooiing van de staatkundige evolutie, de zogenaamde derde fase, ontbreekt in de plannen een regeling voor de centrum-provincie van het land.

Deze problematiek is rijp voor de volgende beslissingen: de splitsing van de provincie Brabant en de oprichting van een provincie Vlaams-Brabant; de splitsing van het kiesarrondissement Brussel met een gegarandeerde vertegenwoordiging voor de Vlaamse Brusselaars in het nationaal Parlement; een hertekening van de kiesdistricten met de zorg elke gemeente in één kiesdistrict onder te brengen.

De hertekening van de opdrachten van Kamer en Senaat die op het getouw staat, belet ons niet de regering uit te nodigen een oplossing na te streven, ook voor de vergeten problematiek van de herstructurering van de provincie Brabant.

Dit ontwerp is goed!

Het risico voor ondervertegenwoordiging van de Vlaamse Gemeenschap in de Brusselse raad en het ontbreken van een alarmprocedure in gewestelijke aangelegenheden is slechts een schaduwzijde aan een nochtans zeer veelzijdig ontwerp.

De regering mag evenwel niet op haar lauweren rusten. In het centrum van het land moeten structurele problemen dringend een oplossing krijgen: het samenbeheer in de Brusselse gemeenten en hun fusie; de herschikking van de provincie Brabant en de verdere doorzichtige en democratische bestuursopbouw in het Brusselse Gewest; de oprichting van een provincie Vlaams-Brabant.

We pleiten ervoor dat de oplossing van deze problemen zou worden gezocht en gevonden tijdens de derde fase van de «staats hervorming anno 1988» die thans ingaat.

Dit zou pas mooi werk zijn! (*Applaus.*)

M. le Président. — La parole est à M. Mathot.

M. Mathot. — Monsieur le Président, c'est clairement, en tant que Wallon, que je m'exprimerai à cette tribune pour dire à mes amis et collègues bruxellois ce qu'un certain nombre de Wallons qui sont, je crois, majoritaires, pensent du projet qui nous est soumis.

Je suis de ceux qui ont toujours été partisans d'une étroite solidarité entre la Wallonie et Bruxelles.

Cette solidarité est en partie institutionnalisée depuis 1980, par l'existence d'une Communauté française de Belgique, entité autonome dotée de pouvoirs et de moyens.

Au-delà de certaines spécificités culturelles régionales ou sous-régionales, lesquelles trouvent d'ailleurs toujours à s'épanouir dans le cadre de la Communauté, celle-ci a permis de maintenir et de développer une politique propre aux francophones, qu'ils soient de Bruxelles ou de Wallonie.

Les liens ainsi maintenus, développés ou même créés sont importants pour chacune des Régions intéressées.

Mais, à mon sens, pour que cette solidarité puisse s'exprimer dans toute sa plénitude, pour qu'elle trouve une signification entière, il fallait que Bruxelles, comme la Flandre et la Wallonie, dispose d'institutions autonomes, qu'elle jouisse d'une existence propre, comme ses voisines.

En outre, les différentes Régions du pays ont intérêt à se retrouver les unes en face des autres comme des interlocuteurs

valables, sur un pied d'égalité. La véritable coopération est à ce prix.

Avec le projet qui nous est soumis, ce sera chose faite. Qu'ils soient francophones ou néerlandophones, les Bruxellois pourront décider eux-mêmes de ce qui les concerne, dans leurs Communautés respectives ou dans leur Région commune.

Il fallait que les choses changent. Il n'était plus supportable par personne que des ministres non-bruxellois siègent comme ce fut le cas ces dernières années dans ce qui n'était pas un véritable Exécutif. Je crois que le projet dont nous discutons va enfin établir une situation acceptable.

Je m'en réjouis, même s'il aura fallu attendre dix-huit années pour concrétiser le fameux article 107^{quater} de la Constitution, pour donner à Bruxelles le statut qui lui revient.

J'en suis d'autant plus satisfait que je me rappelle qu'en 1980, quand furent votées les lois de réformes institutionnelles, nos amis bruxellois n'étaient, au fond, pas à la fête. Car les Bruxellois qui votèrent ces lois savaient bien qu'ils provoquaient le départ d'un train dans lequel ils ne pouvaient encore monter. Ils le firent cependant.

Parmi ces courageux figure particulièrement Philippe Moureaux qui était déjà alors ministre des Réformes institutionnelles et qui dut œuvrer, dans quelles difficultés, à un projet dont on disait qu'il n'intéressait guère sa Région.

Je suis donc heureux de lui apporter, aujourd'hui, mon soutien pour ce projet qu'il défend comme il a défendu ceux qui concernaient — et concernent encore — les autres Régions du pays.

Mais je suis aussi favorable à ce projet car cette création tant attendue d'une véritable Région bruxelloise, qui devra impliquer une rationalisation dans l'exercice des pouvoirs, me paraît être un indicateur extrêmement important d'une certaine maturité fédérale qui commence à se manifester, après dix-huit ans, il est vrai.

Sérieusement, je veux dire que la solution intervenue est une expression concrète de la volonté de pacification communautaire, enfin manifestée par un certain nombre d'entre nous.

Que ceux qui s'opposent à ce projet se souviennent du pacte d'Egmont et de ses suites malheureuses.

Je ne dis pas que le projet actuel est meilleur ou pire que celui d'Egmont. Ce qui me paraît clair, c'est que de plus en plus nombreux sont ceux qui sont convaincus des nécessités ou des contraintes d'un fédéralisme devenu indispensable.

Par rapport au pacte d'Egmont, il y a, en tout cas, une différence positive essentielle: Egmont a échoué. Je n'épiloguerai pas sur les responsabilités des uns et des autres dans cet échec, mais ce qui me semble important, c'est que ce projet-ci paraît avoir toutes les chances d'être traduit en faits, et, ce qui est indéniablement un grand avantage, avoir toutes les chances de réussite.

Je souhaite donc que ce projet soit voté par notre assemblée.

Cela signifiera que les Flamands, majoritaires dans le pays, mais minoritaires à Bruxelles, auront pu apaiser leur crainte de voir cette minorité, comme j'ai déjà pu le lire, «soumise» à une quelconque domination francophone.

Il faudrait d'ailleurs, sous peine de compromettre tout l'édifice, que l'on s'habitue à considérer, au cœur de nos relations, qu'il n'y a, au niveau du pays ou de Bruxelles, aucune solution honorable dans la soumission ou l'acceptation de remise en cause, par vagues successives, des équilibres acquis à l'intérieur de ce projet.

Ce projet permettra aussi de donner aux francophones de Bruxelles une réponse honorable à leurs préoccupations.

En d'autres termes, le compromis — car compromis il y a effectivement, et je me demande comment il aurait pu en être autrement en une matière qui n'a pu trouver de solution en dix-huit années — me paraît équilibré. Il n'est, en tout cas, indiscutablement «honteux» pour aucune des parties.

M. Erdman, vice-président, prend la présidence de l'assemblée

Ainsi, ce projet qui apporte aux Bruxellois ce qu'ils attendent depuis de nombreuses années, est susceptible aussi de contribuer à l'émergence d'un réel fédéralisme, dans le respect de toutes les composantes.

C'est pourquoi, en tant que Wallon, je voterai ce projet avec satisfaction, non seulement parce qu'il est favorable à Bruxelles, mais aussi parce qu'il est fondamentalement favorable à l'ensemble des composantes du pays. (*Applaudissements.*)

De Voorzitter. — Het woord is aan de heer De Bondt.

De heer De Bondt. — Mijnheer de Voorzitter, dit ontwerp is in mijn ogen, en ik neem aan ook in de ogen van hen die zich ervoor interesseren, van uitzonderlijke betekenis.

Mijn uiteenzetting zal uit drie punten bestaan. Eerst maak ik een algemene beschouwing met betrekking tot wat wij eigenlijk tijdens deze constituanten doen. In een tweede deel zal ik enkele bekommelingen uiten die bij mij zijn gerezen nadat ik het, overigens uitstekende, verslag van de beide rapporteurs heb gelezen. Ten derde, zal ik mezelf ondervragen en zo proberen een constructief voorstel te doen aangaande een punt van representatie in de raad van het Brussels Hoofdstedelijk Gewest, dat reeds door verscheidene sprekers, zowel van meerderheid als oppositie, naar voren werd gebracht.

Schrik niet van mijn eerste punt. Ik vraag mij namelijk af of de behandeling van dit ontwerp nu relatief zinvol is, dan wel of het gaat om absolute onzin. Ik plaats deze twee uitersten in een scherpe terminologie tegenover elkaar. U zult dadelijk begrijpen waarom.

Sinds 1968 heb ik meegewerkt aan de opeenvolgende grondwetsherzieningen en aan de wetten op de institutionele hervorming van ons land. Ik stel vast dat het Senaatsdebat van gisteren en klaarblijkelijk ook dat van vanochtend met een mij verontrostende onverschilligheid verloopt. Ik ben om deze onverschilligheid ten eerste bekommerd, want wat wij hier doen is nagenoeg definitief, voor lange tijd en daarom ook bijna onomkeerbaar.

Het vormt echter niet het eindpunt, maar het is een onderdeel van een geheel. De mogelijkheid om deze wetten te maken wordt ons geboden door de wijziging van de artikelen 59bis en 108ter, die wij in de loop van dit jaar, gebruik makend van de bevoegdheid van onze vergadering om de Grondwet te herzien, hebben vastgelegd.

Het verontrust mij echter dat wij de grondwetgevende taak hebben onderbroken om nu een wetgevende taak te vervullen, die er weliswaar in bestaat door institutionele wetten bepaalde onderdelen van de grondwetswijzigingen uit te voeren.

Veronderstel eens dat het parlement onderhavig ontwerp goedkeurt; dit ligt in de verwachting van velen die daartoe over een meerderheid beschikken. Veronderstel eens dat het Parlement ook de financiering van Gewesten en Gemeenschappen goedkeurt; ook dit ligt in de verwachting en daartoe is er eveneens een meerderheid beschikbaar.

In welke toestand zal ons land zich nadien bevinden? Ik verklaar heel eerlijk dat ik bang ben dat die toestand explosief zou kunnen zijn, indien de andere grondwetgevende bepalingen die het gehele gebouw van het nieuwe België evenwichtig en werkzaam moeten maken, niet tot stand komen.

Vandaar dat ik nog eens terugkom op de initieël uiteenzetting die ik heb gehouden bij de behandeling van het eerste artikel dat wij als grondwetgevende vergadering in deze legislatuur hebben aangepakt. Ik heb toen gezegd dat wij een nieuw België aan het creëren zijn volgens een ambachtelijke methode, punt voor punt en met een spreiding in de tijd omwille van politieke contingenties met het gevaar van incoherentie en onwerkzaamheid.

Ik wil de Senaat erop wijzen dat, zelfs in de hypothese dat dit ontwerp en het ontwerp inzake de financiering van Gewesten en Gemeenschappen worden goedgekeurd, België niet werkzaam zal zijn indien wij niet vooraf en dat is blijkbaar niet de

bedoeling van de regering, twee cruciale bestanddelen van een grondwetsopbouw grondwettelijk vastleggen om een federaal België, dat *sui generis* is, te doen werken. Ik leg hierbij een verband tussen de normenhierarchie en de oplossing van het vraagstuk van de residuaire bevoegdheden. Het is mijn overtuiging dat zelfs indien wij het Arbitragehof de volwaardige opdracht van een constitutioneel hof geven, het federale België niet zal werken als wij op het vlak van de basisbeginselen uit de Constitutie geen oplossing vinden, die door de vereiste meerderheid kan worden aanvaard, met betrekking tot de normenhierarchie en de residuaire bevoegdheden. Iedereen die het politieke leven van nabij volgt stelt vast, aan de hand van maatschappelijke gebeurtenissen, dat het belang van de uitvoerende macht onevenredig toeneemt en dat de invloed van het Parlement op een verontrustende wijze afneemt.

Ons stelsel kent de scheiding van de drie grote machten. Zoals ook blijkt uit het ontwerp, is er echter een preponderantie van de uitvoerende macht. De ontwerpen worden immers hoofdzakelijk geconcipeerd in de kringen van de uitvoerende macht door de intelligente medewerkers die onze ministers weten aan te trekken, maar die geen parlementaire ervaring hebben en derhalve onvoldoende vertrouwen hebben in het Parlement. Er moet een nieuw evenwicht komen tussen de uitvoerende macht en het Parlement, waarbij beide zich bewust zijn van hun beperkingen en hun mogelijkheden. Dit evenwicht moet niet worden geënt op de maatschappelijke achtergrond van de 19de eeuw, maar wel op die van het komend millennium.

Mijnheer de Voorzitter, ik wil hiermee mijn algemene beschouwingen sluiten. Ik zou eens te meer kunnen zeggen dat de wagen voor het paard wordt gespannen en dat ik daaraan niet wens mee te doen, omdat die wagen hoe dan ook zal vastlopen. Ik ben mij natuurlijk bewust van de complexiteit van de taken van de regering, die niet alleen een impuls moet geven aan de constitutionele en institutionele hervormingen, maar die ook geplaagd wordt door andere aangelegenheden, die op ieder ogenblik het voortbestaan van de regering kunnen bedreigen, wat uiteraard normaal is en nuttig is in een parlementair regime. Mijns inziens zou de regering moeten afstappen van die ambachtelijke wijze waarop thans de Grondwet wordt herzien en van het staccato waarin de grondwetsherziening en de institutionele hervorming thans verloopt. Het ligt niet in mijn macht van op de tribune de toegepaste methodiek te veranderen. Het is desalniettemin mijn plicht mijn mening hierover kenbaar te maken. Dit mag mij evenwel niet beletten over het ontwerp zelf na te denken en daar met belangstelling kennis van te nemen.

Ik betreurt dat de bespreking van het ontwerp in de Senaat in grote onverschilligheid verloopt. Er leeft bij de parlementsleden een verkeerde opvatting over hun taak. Zij denken dat een ontwerp afgehandeld is, wanneer er in de commissie overeenstemming over de tekst is bereikt. Ik kan dit aannemen voor een begroting of voor een regeringsontwerp over een departementele aangelegenheid. Wanneer het echter om zulke diepgaande hervormingen gaat, zou elk parlementslid zich de tekst van het ontwerp moeten eigen maken, zodat hij zelf een repliek kan geven. Het gaat hier immers om de constructie van het land waarin hij zal leven en waarin hij zijn verantwoordelijkheid op zich zal moeten nemen als vertegenwoordiger van het soevereine volk. Dit verwijt is vanzelfsprekend niet gericht tot de collega's in de zaal, die ik ken en van wie ik weet dat zij zeer veel tijd, energie en verbeeldingskracht hebben gestoken in het ontwerp.

In het tweede gedeelte van mijn uiteenzetting, mijnheer de Voorzitter, wil ik het hebben over enkele bekommelingen die bij mij gerezen zijn bij het aanhoren van de toespraken van de geachte collega's en bij het lezen van de tekst van het ontwerp en het verslag van de commissiebespreking.

Sommigen hebben hier gesproken over «la minorité néerlandophone à Bruxelles».

Onze Franstalige collega's moeten weten dat de uitdrukking «minderheid» voor Vlaamse oren een pejoratieve connotatie heeft. Ik herinner eraan dat in april 1980 ten gevolge van een ongelukkige toespraak en woordkeuze van de toenmalige voorzitter van de PS-fractie, de geachte heer Delmotte, het ontwerp dat toen werd besproken niet is goedgekeurd in de

vorm zoals het door de regering was voorgesteld. Toen ging het ook over de uitdrukking «minorité». Wat zou de liberale familie in België denken, nu zij sinds kort tot de oppositie behoort, indien zij systematisch, met die connotatie, als «minorité» zou worden beschreven? In een parlementair systeem is er een meerderheid die het mandaat geeft aan de executieve en is er een oppositie die samen met die meerderheid de parlementaire controle uitoefent op de uitvoerende macht. Het feit te behoren tot de oppositie brengt niet met zich dat de familie waartoe men behoort tot een minderheid wordt teruggebracht.

De kwestie van de minderheid, zoals wordt gezegd van de Nederlandstaligen in het hoofdstedelijk gebied, moet men bekijken in het licht van de compositie van het koninkrijk en van de organen van de Belgische staat.

Wij, Nederlandstaligen, gebruiken niet het woord «minderheid» op het nationale vlak wanneer wij spreken over de vertegenwoordiging van de bevolking die zich uitdrukt in een taalgroep die minder talrijk is dan de andere.

Het evenwicht dat wij in 1970 — het was toen trouwens ook december en er werd hier tijdens de bespreking reeds op gealludeerd — hebben tot stand gebracht was een machts-evenwicht in de executieve op het nationale vlak waartegenover stond het machts-evenwicht in het hoofdstedelijk gebied. Het ene werd bepaald in artikel 86bis van de Grondwet over de pariteit in de Ministerraad, het andere in artikel 108ter over de quasi-pariteit in het uitvoerend college van de Agglomeratieraad. Daarop ga ik echter niet verder in.

Wat mij bekommert is de niveauvermenging. Het ontwerp bestaat uit drie boeken, de boeken I, II en III. Het is een verzamelwerk van Paul Lebeau. De boeken II en III zouden niet kunnen zijn geschreven als boek I niet was gepubliceerd. De precisie en wellicht later de doelmatigheid van dit ontwerp neemt af wanneer ik loop over de artikelen van boek I, over boek II naar boek III. Sommigen wezen erop dat er onduidelijkheid bestaat wanneer men artikel 63 leest samen met de artikelen 69 en 70 over de rechtskracht van de ordonnances die zullen worden genomen in toepassing van de bepalingen van boek III, meer in het bijzonder die welke betrekking hebben op en die zogenaamd uitvoering geven aan artikel 59bis, paragraaf 4bis, lid 2, van de Grondwet.

Op dat stuk is het ontwerp onvoldragen en vertoont het ernstige onvolkomenheden. Ik neem aan dat de collega's in de Kamer met passende aandacht deze aspecten zullen willen bestuderen en dat een gesprek tussen regering en parlement bijkomende verduidelijking kan brengen. Deze tribune is niet de plaats om hierover een technische discussie uit te lokken, maar ik voel het aan als mijn plicht om op deze onvolkomenheden te wijzen.

Artikel 63 bepaalt: «Onverminderd de bevoegdheden van de Franse Gemeenschap en de Vlaamse Gemeenschap, oefenen het verenigd college en de verenigde vergadering de bevoegdheden uit bedoeld in de artikelen 5, 6bis, 8 tot 16, 79, paragrafen 1 en 3, 92bis en 92ter van de bijzondere wet.» Dit artikel is zeer onduidelijk. Wie de grondwetsartikelen 59bis, paragraaf 4bis, tweede lid, en artikel 59bis, paragraaf 2bis, tweede lid in hun samenhang leest, zal vaststellen dat dit ontwerp met dit artikel niet aan deze grondwettelijke voorschriften beantwoordt. In artikel 63 heeft de regering er zich met een gemakkelijheidsformulering van afgemaakt.

De niveauvermenging en de geldvermenging tussen het Brusselse Hoofdstedelijke Gewest en de Brusselse agglomeratie schijnen mij niet aangewezen. Hiërarchisch gezien behoren de agglomeratiebevoegdheden tot het gemeentelijke niveau. De paragrafen 1 en 2 van artikel 108ter van de Grondwet laten daarover geen twijfel bestaan. Met dit ontwerp wordt echter een niveauvermenging inzake besteding en mobilisatie van middelen tot stand gebracht, die mij verontrust, maar die ik op het ogenblik niet doelmatig kan bestrijden. Daar wil ik geen twijfel over laten bestaan. Bij vergelijking met federale landen, stelt men vast dat de regering tot nog toe voor het hoofdstedelijk gebied niets heeft gedaan voor de reorganisatie en herindeling op administratief vlak van de gemeenten. Ook rapporteur Chabert en collega Diegenant hebben daarop gewezen. Het is

toch ondenkbaar dat deze aangelegenheid niet meteen is opgelost. Dan was er klaarheid gekomen en dan konden de bevoegdheden die aan de agglomeratie worden toegekend op het geschikte niveau terecht komen, voor zover die gemeenten bij een andere gemeentelijke indeling bestuurskrachtig genoeg zouden zijn. Er zijn vele opvattingen over de manier waarop Brussel gemeentelijk gereorganiseerd kan worden. Ik heb geen apriorisme ter zake.

Wat ik zeker weet is dat de huidige indeling volkomen uit de tijd is. De gemeenten zijn niet in staat op een evenwichtige manier, zonder discriminatie, het welzijn van hun burgers in Brussel te verzekeren.

Ik heb ook vastgesteld dat de griffier en de adjunct-griffier slechts een voldoende kennis van de andere landstaal moeten hebben. Ik begrijp dat niet. Daartegenover staat dat bijvoorbeeld aan de postbedienenden die in Brussel instaan voor de postbedeling — met alle respect voor deze veeleer eenvoudige mensen die hiermee hun brood verdienen — hoge eisen inzake kennis van beide landstalen worden gesteld. De regering maakt er zich hier met een moeite van af door te zeggen dat het aan de Raad zal toekomen te bepalen welke kennis van de beide landstalen deze hoge ambtenaren moeten bezitten. Er is niettemin in de wet gespecificeerd dat zij de beide landstalen voldoende moeten beheersen. De Raad zou kunnen besluiten dat, en daar pleit ik voor, dit een grondige kennis moet zijn.

De heer Mathot en anderen hebben hier verklaard dat zij vertrouwen hebben in de instellingen die worden gecreëerd. Ik zou hier eveneens mijn vertrouwen willen uitspreken ten aanzien van de toekomstige leden van de Brusselse Raad. Maar zij zouden ten minste moeten inzien dat de leidinggevende ambtenaren moeten blijken geven van een grondige kennis van de beide landstalen.

Wat mij eveneens stoort is dat er geen gekruiste politieke sanctie mogelijk is ten aanzien van de leden van de Executieve. Door middel van een constructieve motie van wantrouwen kan de Executieve in zijn geheel worden weggezonden en vervangen door een andere. Daarvoor is de medewerking van de hele Raad nodig. Er is ook bepaald dat de ene of de andere taalgroep door middel van een constructieve motie van wantrouwen een lid van de Executieve, dat tot dezelfde taalgroep behoort, politiek kan sanctioneren. Daar de bevoegdheden over de verschillende leden van de Executieve worden verdeeld, ontbreekt er in de politieke controle van de Raad de mogelijkheid tot een politieke sanctie op een afzonderlijk lid van de Executieve.

Ik zou nog een tijdje kunnen doorgaan met het uiten van mijn bekommelingen over bepaalde artikelen van dit ontwerp, maar ik doe dit niet aangezien mijn spreektijd beperkt is.

Het laatste punt dat ik wil aansnijden betreft de samenstelling van de Raad. Ik heb geen bezwaar tegen het feit dat de Hoofdstedelijke Raad 75 leden telt. Men moet nu eenmaal een aantal bepalen en ik ben te veel mathematicus om daarover te twisten. Het is een beperkt, maar voldoende aantal. Ik ben echter bekommerd om enerzijds, het verzoenen van de basisgedachte waaraan wij allen gehecht zijn, namelijk *one man, one vote* en de gevolgen daarvan voor de uitoefening van de controletaken en van de wetgevende taken en anderzijds, het operationeel zijn van de pluralistische parlementaire democratie.

De voorzitter van de commissie en, naar ik heb vernomen, ook talrijke leden van de commissie zijn bekommerd om het feit dat bij de verkiezingen te Brussel belangrijke nationale politieke stromingen omwille van de eenaligheid van de lijsten en omwille van de poolvorming bij het aanduiden van het aantal zetels die aan beide taalgroepen worden toegekend, onvoldoende de mogelijkheid zouden hebben representatief op te treden. Men spreekt wel eens van *l'état-CVP*, maar ook bij ons heeft men oog voor het probleem van de representativiteit want wij weten dat de bepalingen van dit ontwerp langere tijd van kracht zullen zijn.

De parlementaire controle van een pluralistisch samengestelde raad moet ook technisch uitvoerbaar zijn. Zoals wij hier reeds hebben kunnen vernemen, zal de minst talrijke taalgroep wellicht 9 à 11 zetels kunnen bekomen van de 75. Dit is de meest realistische prognose. Het Hoofdstedelijk Gewest zal worden

bestuurd door een Executieve gesteund door een politieke meerderheid en verkozen in en door de Raad. Uit de groep die de politieke meerderheid vormt en uit de minst talrijke taalgroep moeten de personen worden gerecruteerd die in aanmerking komen voor de uitvoerende en voor de representatieve taken. Voor de uitvoerende taken heeft men drie leden nodig, voor de belangrijkste representatieve taken minstens twee, namelijk de ondervoorzitter van de Hoofdstedelijke Raad en de voorzitter van de gemeenschapscommissie die moet behoren tot de minst talrijke taalgroep. Als men weet dat de minst talrijke taalgroep wellicht 9 à 11 verkozenen zal hebben, dan is de parlementaire controle, zowel op materieel vlak als fysiek uitgesloten. In het kader van de Raad is dan geen dialoog of controle meer mogelijk. Zelfs de mogelijkheid van een alternatief, het politiek sanctioneren van een lid, is onmogelijk vermits dit moet gebeuren via een constructieve motie.

De vraag rijst of wij, met het behoud van de tekst van dit ontwerp, dit niet kunnen verhelpen. Ik stel voor het aantal leden van de minst talrijke taalgroep, zolang deze minder dan één derde van de leden van de Raad omvat, te verdubbelen met dien verstande, vermits ik gehecht ben aan de basisstelling van de democratie *one man, one vote*, dat de stemmen van de leden van de meest talrijke groep in de Raad, dubbel worden geteld.

Op die manier zou u binnen de minst talrijke taalgroep, ten eerste, een meer verfijnde representatie krijgen, althans volgens onze gewoonten van evenredige vertegenwoordiging, van de politieke strekkingen die in de taalgroep tot uiting komen. Ten tweede, zou u, en hier komen we tot de grond van de zaak, operationeel tot parlementaire controle in staat zijn, omdat ook bij meerderheid van de leden van de minst talrijke taalgroep er, buiten de leden van de Executieve en de representatieve functies, nog voldoende leden zouden beschikbaar zijn om het wetgevend werk te doen in dialoog met de andere leden van de Raad. Bij de besluitvorming zou op geen enkel ogenblik afbreuk worden gedaan aan de globale uitslag van de verkiezingen zoals die in het ontwerp vastliggen.

Ik vraag u, mijnheer de Vice-Eerste minister, hierover te willen nadenken. De regeling die ik voorstel, doet geen afbreuk aan het ontwerp, en moet alleen bij overgangsmaatregel in stand worden gehouden zolang bij poolvorming de minst talrijke taalgroep minder dan één derde van de leden van de Raad zou uitmaken. Bij de suggestie werd er tevens op gelet dat in de Raad de meest talrijke taalgroep fysiek in de meerderheid blijft, wat vanuit sentimenteel gezichtspunt niet onbelangrijk is.

Dit waren de punten waarop ik de aandacht van de Senaat wou vestigen. (*Applaus.*)

De Voorzitter. — Het woord is aan de heer Garcia.

De heer Garcia. — Mijnheer de Voorzitter, de staatshervorming van 1980 heeft het zowel Vlaanderen als Wallonië mogelijk gemaakt om reeds in ruime mate, en elk met eigen instellingen, een politiek beleid uit te werken, aangepast aan de eigen, gewestelijke en maatschappelijke problemen.

Brussel bleef hiervan verstoken. Het status quo van 1979 werd behouden. Met de gecoördineerde wetten van 20 juli 1979 tot oprichting van voorlopige gemeenschaps- en gewestinstellingen werd Brussel bedacht met een tijdelijke, ijzige oplossing die tien jaar zou duren.

Het heeft heel wat voeten in de aarde gehad, maar vrijwel iedereen is het er nu over eens dat deze tienjarige Brusselse ijsperiode met nagenoeg totale politieke onmondigheid zware nadelige economische, sociale en financiële gevolgen voor het Gewest heeft teweeggebracht.

Zonder Raad met normerende bevoegdheid en met een Executieve zonder rechtspersoonlijkheid, ingekapseld in de nationale regering, werden immers niet alleen de communautaire en institutionele problemen ingevroren, maar bleven eveneens de vitale belangen van Brussel grotendeels onbehandeld. Een wandeling door de stad op de plaatsen die niet zozeer voor toeristen bestemd zijn en iets verder verwijderd zijn van de Wetstraat, volstaat om de enorme problemen te ontdekken

van stadsvernieuwing, ruimtelijke ordening, leefmilieu, verkeer, veiligheid, immigratie, kortom van de leefbaarheid van Brussel.

Mag ik er u aan herinneren dat gedurende deze periode één enkel wergevend initiatief de einstreep heeft gehaald, namelijk de huisvestingscode? Ik moge hier nog voorzichtig aan toevoegen dat het een initiatief was van een Nederlandstalig staatssecretaris, Lydia De Pauw, die tijdens de recente commissievergaderingen nog de Brusselse passionaria werd genoemd, omdat zij het had aangedurfd te stellen dat het procentueel aantal Vlamingen te Brussel het best berekend wordt op grond van het aantal Brusselaars met Belgische nationaliteit en niet op grond van de totale bevolking.

Laat dit dan het bewijs zijn dat alle Brusselaars, zonder onderscheid van cultuur en taal, zich ten volle betrokken voelen bij alle plaatsgebonden materies en bevoegdheden, omdat de oplossing van deze problemen op rechtstreekse wijze de toekomst bepaalt van alle inwoners, zowel Franstaligen en Nederlandstaligen als immigranten.

Op financieel vlak is een overvloed aan cijfermateriaal voorhanden, dat onomstotelijk de nadelige gevolgen aantoonde dat het huidige voorlopige statuut voor het Gewest heeft teweeggebracht, als gevolg van de steeds maar slinkende gewestdotaties. Het ristorneren van de successierechten maakte een heradaming mogelijk, maar het zijn in geen geval de ieder jaar te hernieuwen compensatoire begrotingskredieten die de financiële teloorgang hebben kunnen stoppen.

Deze betreurenswaardige evolutie, deze tien jaar durende nadelige toestand op vitale domeinen is het gevolg van het feit dat in 1979 en 1980 de «geesten nog niet rijp waren» om aan Brussel een volwaardig statuut en een rechtspersoonlijkheid te verlenen. In duidelijk verstaanbare taal betekent dit dat tien jaar geleden geen gunstige oplossing kon worden gevonden, omdat men niet voldoende inzag had dat het absoluut onmogelijk was om de toekomst van Brussel te bouwen op een uitsluitend gewestelijke functie. Het is vandaag volkomen overbodig nutteloze en steriele polemieken uit te lokken, maar het lijdt geen twijfel dat in dit opzicht een zware verantwoordelijkheid rust op de schouders van degenen die al te lichtvaardig de werkelijke economische, sociale en culturele herleving van Brussel hebben verward met inslaande electorale slogans, die ons nog in de oren klinken, maar intussen iedere concrete politieke betekenis hebben verloren.

Op 13 oktober 1983 publiceerde de Federatie Brussel-Halle-Vilvoorde van de Socialistische Partij een politiek manifest dat haar standpunt aangaande de Brusselse problematiek uiteenzette. De tekst luidt: «Brussel neemt in de eerste plaats een belangrijk aantal nationale taken waar als hoofdstad van het land. Brussel speelt ook een internationale rol als vestigingsplaats van een groot aantal internationale instellingen. Daarbij bekleedt de hoofdstad ook een belangrijke gewestelijke centrumfunctie. Brussel heeft bovendien een zeer belangrijke sociaal-culturele rol die onverbrekkelijk verbonden is aan haar functie van hoofdstad.»

De tekst gaat verder: «Waar het in de volgende jaren vooral op aankomt, is de rol van Brussel als regionaal, nationaal en internationaal centrum, met de daaraan verbonden multiplicator-effecten, te kunnen behouden. In die gedachtengang is het voor Brussel uitermate belangrijk iedere opstelling na te streven die de voordelen van de bindteken-functie bevordert, de welvaart van de stad verder uit te bouwen op de hoofdstedelijke functie, waaruit zij ook in het verleden mede door de inzet van al haar bewoners, haar kracht en haar welvaart heeft geput.

Brussel is een Hoofdstedelijk Gewest. Zowel in Executieve als in Raad, moet het volwaardig deelnemen van de Vlaamse Brusselaars aan het beleid gewaarborgd zijn. De sociaal-economische bloei van Brussel kan alleen worden verzekerd door een specifiek statuut van Hoofdstedelijk Gewest, waarbij Brussel samen met zijn gewestelijke centrumfunctie op een volwaardige wijze betrokken blijft bij het politiek, sociaal-economisch en financieel beleid op nationaal en Europees vlak.»

Men zal opmerken hoe dit manifest in schrille tegenstelling staat met, en ingaat tegen, de tot dan toe hoogtij vierende en ophitsende slogantaal, waarvan de auteurs op perfecte wijze

wisten dat zij nooit de grondslag kon zijn van een duurzame pacificatie, noch van een toekomstgerichte economische, sociale, financiële en culturele visie die voldoet aan de belangen van de Brusselse bevolking.

Met dit manifest heeft de SP vijf jaar geleden reeds naar de letter en naar de geest de grote lijnen uitgetekend van wat men later een harmoniemodel is gaan noemen, dat zijn grondslag vindt in de gewestelijke, nationale en internationale rol van het hoofdstedelijk gebied. Dezelfde uitgangspunten, dat zelfde inzicht in de specificiteit en in de bindingsfunctie van Brussel en het beheer door de Brusselaars zelf van hun eigen gewestmateries vormen het essentiële politiek gedachtengoed van dit ontwerp van bijzondere wet met betrekking tot de Brusselse instellingen.

De politieke bereidheid de toekomst van Brussel te bouwen op de drievoudige functie van gewest, hoofdstad en internationaal centrum komt tot uiting in de drie boeken van dit bijzonder wetsontwerp.

Zij bevatten respectievelijk de uitvoeringsbepalingen van de grondwetsartikelen 107^{quater}, betreffende de gewestbevoegdheden, 108ter, paragraaf 2, betreffende de uitvoering van de agglomeratiebevoegdheden en tenslotte 59bis, paragraaf 4bis, tweede lid, en artikel 108ter, paragraaf 3, betreffende de uitoefening van de gemeenschapsbevoegdheden op het grondgebied van het Brusselse Hoofdstedelijk Gewest.

Dit wetsontwerp is een compromis dat aan Brussel terzelfder tijd de karakteristieken geeft van een volwaardig en van een hoofdstedelijk gewest, dat de internationale functie beklemtoont, dat de twee cultuurgemeenschappen toelaat zich ongehinderd te ontplooiën en dat ten slotte de noodzakelijke vereenvoudiging en doorzichtigheid van de instellingen nastreeft.

Dat Brussel een volwaardig Gewest is, blijkt ook uit volgende principes en bepalingen van artikel 4: «Het Brusselse Hoofdstedelijk Gewest heeft dezelfde bevoegdheden als het Vlaamse Gewest en het Waalse Gewest. De bevoegdheden toegekend aan de Gewestraden worden wat betreft het Brusselse Hoofdstedelijk Gewest, uitgeoefend door ordonnanties.» Aangezien deze bepaling een algemene draagwijdte heeft, geldt zij voor alle bevoegdheden toegekend in de wet van 8 augustus 1980, recent gewijzigd door de wet van 8 augustus 1988, en voor alle wijzigingen die in de toekomst kunnen worden aangebracht. Dit artikel ontkracht op de meest evidente wijze alle beweringen die Brussel voorstellen als een soort van subgewest of als een *région croupion*. De louter gewestelijke materies zullen, zoals in Vlaanderen en Wallonië, ook in Brussel door Brusselse instellingen samengesteld uit Brusselaars worden geregeld.

Het Brusselse Hoofdstedelijk Gewest beschikt zoals Vlaanderen en Wallonië over een beraadslagende vergadering en een collegiaal uitvoerend orgaan. De Brusselse Hoofdstedelijke Raad is samengesteld uit 75 leden. In dit verband is het merkwaardig hoe een «zeer constructieve» PRL-oppositie het aantal leden wil terugbrengen tot 49, terwijl een al «even constructieve» PVV-oppositie het aantal leden tot 150 wil opvoeren. Dit getuigt allerminst van een grote eensgezindheid en bewijst in ieder geval dat het aantal leden van de Raad altijd een compromis zal zijn, dat nooit algehele voldoening zal kunnen geven aan de beide Gemeenschappen.

Ik hoop, maar ben er persoonlijk niet van overtuigd, dat het aantal Nederlandstalige leden van de Raad zal volstaan om alle belangrijke werkzaamheden en controlefuncties naar behoren uit te voeren. 75 leden is een absoluut en strikt minimum. Dit aantal is noodzakelijk, niet zozeer om communautaire, maar wel om functionele redenen. Het harmoniemodel dat nu wordt uitgewerkt, moet alle Vlaamse leden van de Raad de mogelijkheid geven op efficiënte wijze hun taken uit te voeren. Mocht in de toekomst blijken dat dit niet het geval is, dan spreek ik de hoop uit dat een lichte verhoging van het aantal raadsleden kan worden overwogen.

De rechtstreekse verkiezingen en de bepalingen die hieromtrent in de bijzondere wet zijn opgenomen, geven mij uiteraard algehele voldoening. Nochtans leek het mij aangewezen, zowel uit principieel opzicht als vanuit het oogpunt van het gezond politiek verstand, dat de wet in de mogelijkheid zou voorzien

van ideologische apparentering. Technisch was dit perfect doenbaar geweest.

Brussel heeft naast zijn gewestelijke functie ook een voorname hoofdstedelijke functie. Er moeten dus mechanismen worden uitgewerkt om de twee grote gemeenschappen volwaardig bij het beleid te betrekken en om duidelijke bindingen met het nationale beleidsniveau te handhaven. Deze bijzondere tweeledigheid wordt, ten eerste, bewerkstelligd door een aantal specifieke bepalingen, die voldoende waarborgen geven aan de twee gemeenschappen in het Hoofdstedelijk Gewest. Dit principe komt goed tot uiting in de verkiezingsprocedure, in de samenstelling van de Hoofdstedelijke Raad en van zijn bureau, in de samenstelling van de Executieve zelf, in de collegiale besluitvorming bij consensus, in de gewaarborgde bevoegdheden en in de toevoeging van staatssecretarissen.

De ordonnances van het Brussels Hoofdstedelijk Gewest hebben kracht van wet met betrekking tot de materiële en territoriale bevoegdheid van het Gewest. Zij kunnen geldende wetsbepalingen opheffen, aanvullen en wijzigen. Het onderscheid met de twee andere Gewesten is dat ordonnances door rechtscolleges kunnen worden getoetst aan de habilitatiewet en aan de Grondwet, met uitzondering van de artikelen 6, *6bis* en 17 en van de bevoegdheidsverdelende bepalingen, waarvoor alleen het Arbitragehof bevoegd is. Is er gebrek aan overeenstemming, dan moeten de rechtscolleges de toepassing van de ordonnances weigeren.

Een derde essentieel kenmerk van het Hoofdstedelijk Gewest is dat de Koning bij een in Ministerraad overlegd koninklijk besluit de uitvoering kan schorsen van de ordonnances van de Raad en van de besluiten van de Executieve die betrekking hebben op ruimtelijke ordening, openbare werken en vervoer, dus op de hoofdstedelijke en zelfs internationale functie van het Hoofdstedelijk Gewest. Ook kan de Senaat, mits zij een vastgelegde procedure en een bepaalde termijn naleeft, en na de herziening van de artikelen 53 en 54 van de Grondwet, de Kamer van volksvertegenwoordigers, de ordonnances van de Hoofdstedelijke Raad of de besluiten van de Executieve vernietigen met een meerderheid in elke taalgroep. In deze gevallen kan de Staat dus het laatste woord hebben. Beweren dat Brussel hierdoor benadeeld wordt, is op zijn minst een zware appreciatiefout, zeker wanneer men rekening houdt met de pariteit die op alle niveaus is ingebouwd, zowel in de samenwerkingscommissie als in de Senaat.

De minister van Institutionele Hervormingen heeft in de commissie verklaard dat mogelijke conflicten inzake vervoer en infrastructuur kunnen worden opgelost door de toepassing van artikel 92*bis* van de wet van 8 augustus 1980 betreffende de verplichte samenwerking en door de toepassing van de financieringswet die erlang zal worden goedgekeurd.

Een te negatieve beoordeling van de binding van het Hoofdstedelijk Gewest met de nationale overheid en van de mogelijke interventie van de Koning en de Senaat inzake ruimtelijke ordening, openbare werken en vervoer, bewijst mijns inziens dat sommige collega's te veel vastgepind blijven op de louter gewestelijke functie van Brussel. Zij verwaarlozen daarbij de zeer positieve invloed die de nationale overheid in deze materies kan, en waarschijnlijk zal, uitoefenen ten voordele van het Hoofdstedelijk Gewest. Vooral na 1992 kan de bloei van het Hoofdstedelijk Gewest immers op indirecte wijze de verdere ontplooiing van de twee andere Gewesten stimuleren.

De Ministerraad kan de samenwerkingscommissie voorstellen maatregelen te nemen inzake ruimtelijke ordening, openbare werken en vervoer om de specifieke nationale en internationale rol van Brussel tegemoet te komen. Naargelang van het geval zal de nationale begroting geheel of gedeeltelijk de financiële last dragen. Ook in dit geval zijn de belangen van de beide in Brussel aanwezige gemeenschappen op alle gebieden gewaarborgd. Dit is van zeer groot belang voor al degenen, hetzij Franstaligen, hetzij Nederlandstaligen, hetzij immigranten, die in Brussel leven en werken.

De met reden gewenste vereenvoudiging en doorzichtigheid van de Brusselse instellingen wordt het best bereikt door de uitvoeringsbepalingen van artikel 108*ter*, paragraaf 2, van de

Grondwet in verband met de uitoefening van de bevoegdheden van de Brusselse agglomeratie door de organen van het Brussels Hoofdstedelijk Gewest.

Ik getuig dat sommige verantwoordelijke personen van de agglomeratie, onder meer onze collega Serge Moureaux, zeer goed werk hebben verricht in die instelling. Wij weten nochtans dat de agglomeratie als instelling van in het begin veroordeeld was door wat men kan noemen « une interprétation intelligente de la législation en vigueur ». Zij werd verder kapot gemaakt door partijpolitieke tegenstellingen vooral tussen Franstaligen, aangezien de Vlamingen er niets in de pap te brokken hadden. De Raad en de Executieve van het Brussels Hoofdstedelijk Gewest zullen de bevoegdheden bepaald in de wet van 26 juli 1971, gewijzigd door de wet van 21 augustus 1987, uitoefenen aan de hand van verordeningen die uiteraard geen wet kunnen wijzigen, maar wel kunnen worden vernietigd door de Raad van State en niet-toepasselijk kunnen worden verklaard door alle rechtscolleges. Het gaat hier wel duidelijk om drie soorten bevoegdheden, de exclusieve, de overgedragen en de toegewezen bevoegdheden.

De vermenging van de financiële middelen van de agglomeratie en het Gewest, naar het goede voorbeeld van de Vlaamse Gemeenschap en het Vlaamse Gewest, en de vermindering van het aantal instellingen met complementaire bevoegdheden op éénzelfde territorium betekenen zeer duidelijk een vereenvoudiging en een mogelijkheid voor een efficiënter beleid.

De bepalingen van het ontwerp van bijzondere wet ter uitvoering van artikel 59*bis*, paragraaf 4*bis*, tweede lid, en artikel 108*ter*, paragraaf 3, van de Grondwet, betreffen de uitoefening van de gemeenschapsbevoegdheden op het grondgebied van het tweetalig gebied Brussel-Hoofdstad. De huidige cultuurcommissies en de verenigde commissie ruimen de plaats voor drie nieuwe instellingen: de Vlaamse gemeenschapscommissie, de Franse gemeenschapscommissie en de gemeenschappelijke gemeenschapscommissie. De Vlaamse, respectievelijk de Franse gemeenschapscommissie, instellingen met rechtspersoonlijkheid waarvan de samenstelling duidelijk is bepaald, oefenen aan de hand van verordeningen dezelfde bevoegdheden uit als de andere inrichtende machten inzake culturele aangelegenheden, onderwijs en persoonsgebonden zaken, terzelfder tijd als de reglementaire bevoegdheden die hen door de Franse Gemeenschapsraad en de Vlaamse Raad zijn toegewezen.

De organisatie van de voogdij gebeurt bij decreet van respectievelijk de Franse en de Vlaamse Gemeenschap. Het verenigd college en de verenigde vergadering van de gemeenschappelijke gemeenschapscommissie zijn hoofdzakelijk bevoegd voor de tweetalige persoonsgebonden aangelegenheden die tot nog toe behoorden tot het centrale gezag. Deze bevoegdheden worden uitgeoefend via ordonnances genomen met een dubbele meerderheid. Zij kunnen geldende wetsbepalingen opheffen, aanvullen, wijzigen of vervangen. Het gaat hier om de bipersoonsgebonden aangelegenheden. Dit wil zeggen de persoonsgebonden aangelegenheden die door de Vlaamse en de Franse Gemeenschappen niet per decreet kunnen worden geregeld wegens de beperkingen die artikel 59*bis*, paragraaf 4*bis*, van de Grondwet aanbrengt inzake het territoriaal toepassingsgebied van de decreten. Van nu af zullen de bicommunautaire persoonsgebonden aangelegenheden te Brussel dus worden beheerd door de Nederlandstalige en door de Franstalige inwoners van Brussel.

Het verheugt mij dat de culturele en persoonsgebonden materies in Brussel aan de Vlaamse en de Franse Gemeenschap in Brussel wordt toevertrouwd. Ook de opgenomen samenwerking tussen beide gemeenschappen is verheugend. Het spijt mij nochtans dat men er blijkbaar niet toe gekomen is in culturele en persoonsgebonden aangelegenheden de formule van de toegevoegde staatssecretarissen in aanmerking te nemen, zoals dat wel gebeurt voor de gewestexecutieven. Functioneel ware dit gunstig geweest. Een verruiming in deze specifieke materies had het cultureel pluralisme kunnen bevorderen.

Ik ben ervan overtuigd dat, mits een loyale uitvoering, deze wet in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest waarvan de grenzen nu definitief vastliggen, een werkelijke pacificatie tussen de

Gemeenschappen tot stand kan brengen en dit mede door het onaangeroerd blijven van de taalgrens en de taalwetgeving. Geen enkel Gewest zal scheidsrechter kunnen spelen tussen de twee andere, aangezien hiervoor specifieke organen een opdracht hebben gekregen. Ik ben er eveneens van overtuigd dat de opgenomen mechanismen die beide Gemeenschappen aan het beleid laten deelnemen, gezonder en efficiënter zijn dan de systemen van opeenvolgende alarmbellen.

Zoals een eminent lid van de commissie verklaarde, is er geen euforie te bespeuren. Euforie aan één kant, zei hij, moet noodzakelijkerwijze leiden tot knarsetanden aan de andere kant. Er zou dan van een duurzaam vergelijk geen sprake zijn geweest.

We krijgen een volwaardig Hoofdstedelijk Gewest waarin de beide Gemeenschappen worden erkend en samen verantwoordelijk zijn voor het beleid inzake gewestmateries. Voorts krijgen de twee Gemeenschappen binnen Brussel de gelegenheid om op een onafhankelijke wijze hun gemeenschapsaangelegenheden te regelen, terwijl ze samen op gelijke voet de vereiste oplossingen kunnen geven aan problemen van bicommunautaire aard.

Tenslotte zal deze wettekst het Hoofdstedelijk Gewest in staat stellen met een vereenvoudigde structuur, met toegenomen bevoegdheden en met uitgebreide financiële middelen zijn belangrijke drievoudige functie te vervullen in het belang van Brussel, van de Gewesten en Gemeenschappen en van het land. (*Applaus.*)

M. le Président. — La parole est à M. Philippe Moureaux, Vice-premier ministre.

M. Ph. Moureaux, Vice-Premier ministre et ministre de la Région bruxelloise et des Réformes institutionnelles. — Monsieur le Président, avant de répondre aux questions qui m'ont été posées, permettez-moi de remercier MM. Chabert et Serge Moureaux pour l'excellence de leur rapport, ainsi que les membres de votre commission qui, par la rigueur de leurs travaux, ont dans des délais très brefs amélioré sensiblement la qualité législative du projet et, chose plus importante encore, posé les jalons essentiels de son interprétation.

Je puis comprendre M. De Bondt, quand il déplore une certaine indifférence du Sénat par rapport à ce projet. A cet égard, je ferai deux comparaisons.

La première m'amène à constater, dans l'immédiat, qu'il y a vraisemblablement moins de monde en séance publique qu'en commission. Ce n'est pas un événement car le fait devient traditionnel, mais il pose intellectuellement un problème pour nos institutions. On ne peut se le dissimuler.

La deuxième comparaison se rattache à un élément auquel M. De Bondt a fait allusion. Souvenez-vous de la passion qui régnait dans cette assemblée au début de 1980, lors de l'examen d'un projet de loi contenant un chapitre sur Bruxelles, dont de nombreux points provoquaient de grosses difficultés et des débats extrêmement houleux. Ces points se retrouvent, sous d'autres formes, dans le présent projet et il ne fait aucun doute qu'à la tempête, a succédé un certain calme.

*M. Toussaint, premier vice-président,
prend la présidence de l'assemblée*

Si la première comparaison est regrettable et pose le problème du fonctionnement de nos institutions, par contre, dans la seconde, l'apparition, après la tempête, d'un certain apaisement, autour du problème bruxellois, constitue un réel sujet de satisfaction.

Je dirai donc à M. De Bondt qu'en ce qui concerne les problèmes de langage, il faut se montrer extrêmement prudent. Il perçoit dans le mot « minorité », une connotation péjorative. Je ne le suivrai pas sur ce plan-là d'autant plus que, dans ce pays, j'appartiens à la minorité francophone, ce que je ne considère ni comme une injure ni comme une critique.

Ann. parl. Sénat — Session ordinaire 1988-1989
Parlem. Hand. Senaat — Gewone zitting 1988-1989

Ainsi, personne ne niera que la parité, au Conseil des ministres, constitue un élément de protection de la minorité francophone, dans l'ensemble de notre pays.

Il faut donc être prudent certes, mais aussi réaliste dans l'utilisation des termes. A notre époque, une certaine hypocrisie veut que l'on n'appelle pas les choses par leur nom: les pays sous-développés sont « en voie de développement » et les minorités ne pourraient pas être des minorités. Elles le sont cependant; les francophones sont minoritaires en Belgique, les néerlandophones sont minoritaires à Bruxelles. Cette constatation n'est pas péjorative; c'est une réalité qui amène d'ailleurs à prévoir des mécanismes de protection, dans un cas comme dans l'autre. Cet élément mérite d'être rappelé.

M. De Bondt. — Monsieur le ministre, je ne veux pas vous contredire. Je voudrais simplement attirer l'attention du Sénat sur le point suivant: nous nous exprimons, les uns et les autres, chacun dans notre propre langue. Manifestement, le mot « minorité », qui se traduit par « minderheid », en néerlandais, a plutôt, dans la réalité politique belge, une nuance péjorative en néerlandais qu'il n'a pas en français.

M. Ph. Moureaux, Vice-Premier ministre et ministre de la Région bruxelloise et des Réformes institutionnelles. — A cet égard, je voudrais souligner qu'une des grandes vertus des démocraties est justement de respecter les minorités.

C'est vraisemblablement un des éléments importants qui différencient les démocraties des autres régimes politiques. Bien sûr, certains de ceux-ci vont parfois jusqu'à transformer les minorités en majorités. Mais la démocratie, tout en instituant, en quelque sorte, la loi de la majorité, tempère toujours ce principe par le respect de la minorité. Cet aspect peut donc être considéré de manière très positive. Je ne me permettrai cependant pas de porter un jugement quant aux nuances de langage en néerlandais.

Je m'adresserai à présent aux représentants de l'opposition et, en particulier, à M. Hasquin, en raison de l'intérêt de son intervention.

Après avoir retracé l'historique des précédents projets de réforme de l'Etat, M. Hasquin a reconnu « l'énorme difficulté que représentait la recherche d'une solution institutionnelle pour Bruxelles », en raison de son caractère particulier, à la fois de point de rencontre de nos deux Communautés, de capitale du pays, de grand centre international et de siège de nombreuses institutions internationales.

M. Hasquin a rappelé que lors de la réforme de 1980 — son parti était alors associé au pouvoir — il avait été impossible d'aboutir à un accord pour créer la troisième Région prévue par l'article 107^{quater}, ce qui a condamné Bruxelles à continuer à vivre sous le régime de la loi de régionalisation provisoire. Il a rappelé enfin que dans son avis rendu sur les lois d'août 1980, le Conseil d'Etat avait parlé de ce fameux « délai raisonnable » qui serait donc arrivé à son terme.

Que s'est-il passé, dans les faits, au lendemain de cette réforme, concrétisant l'article 107^{quater}, pour les seules Régions flamande et wallonne?

Pendant plus de sept années, le dossier bruxellois est resté au « frigo », pour employer notre terminologie et l'article 107^{quater} n'a donc pas été appliqué.

Sans vouloir polémiquer de façon excessive, je ne peux m'empêcher de rappeler que durant cette période, les libéraux ont exercé le pouvoir, pratiquement sans interruption et que cette situation de « frigo » s'est prolongée. Parmi eux d'ailleurs, nombreux étaient ceux qui avaient perdu tout espoir d'obtenir un jour le moindre début d'application de l'article 107^{quater}. Je ne citerai pas M. Hasquin, à cet égard, mais je me référerai aux propos tenus par M. de Donnée. En toute objectivité, monsieur Hasquin, vous devez reconnaître que notre majorité a eu le

grand mérite de sortir de cette situation de surplage et de blocage que je viens d'évoquer.

Le vote du projet qui vous est soumis aujourd'hui permettra, en effet, d'appliquer l'article 107^{quater} à la Région de Bruxelles-Capitale.

Comment nier qu'en l'espace de quelques mois, le paysage bruxellois, désespérément figé depuis le début de la décennie, s'est profondément transformé ?

Qui aurait pu raisonnablement penser, il y a à peine un peu plus de dix mois que, dans un avenir très proche, la Région de Bruxelles-Capitale allait pouvoir être gérée par les élus bruxellois eux-mêmes ?

La lecture de la presse et des commentaires politiques émis au lendemain des dernières élections législatives permet de constater que le pessimisme était de rigueur en cette matière et que personne n'espérait une solution aussi approfondie, dans un délai aussi court.

Tout en reconnaissant plusieurs aspects positifs à notre projet, notamment son souci de simplifier les institutions bruxelloises, vous avez, monsieur Hasquin, ainsi que d'autres intervenants, regretté ce que vous avez appelé « les restrictions à l'autonomie de la Région bruxelloise ». Je ne voudrais évidemment pas esquisser cette critique.

En premier lieu, je répondrai aux objections formulées à propos de l'appellation même de « Région de Bruxelles-Capitale ». Je tiens à rappeler à M. Hasquin qu'il a lui-même reconnu, au début de son intervention, que « les rôles divers de Bruxelles... appellent des institutions spécifiques... » et plus loin, que le fait « de concentrer les compétences dans les mains de mêmes personnes » constitue « un effort méritoire de rationalisation ».

Il convient d'ailleurs d'apprécier l'honnêteté intellectuelle de M. Hasquin en cette matière.

Le gouvernement a, en effet, eu le souci, dans la rédaction de ce projet, de suivre aussi fidèlement que possible, pour l'exécution de l'article 107^{quater}, les principes et les règles fixés par la loi spéciale de réformes institutionnelles du 8 août 1980, modifiée par la loi spéciale du 8 août 1988.

C'est ainsi que la Région de Bruxelles-Capitale a, sans exception, les mêmes compétences que les deux autres Régions. Dans le même esprit, de nombreuses dispositions du projet rendent des articles de la loi spéciale purement et simplement applicables à la Région de Bruxelles-Capitale. De même, les institutions de cette Région, à l'instar de celles des deux autres Régions, comprendront une assemblée délibérante et un organe exécutif collégial.

Pour ce qui concerne le Conseil, son fonctionnement est, dans une très large mesure, calqué sur celui des autres conseils régionaux, moyennant certaines adaptations rendues nécessaires afin d'assurer une pleine association des représentants des deux Communautés au fonctionnement des institutions de la Région de Bruxelles-Capitale.

Le principe même de ces adaptations n'est pas critiqué ou s'il l'est, c'est par peu de membres en tout cas. Quant à l'importance de ces adaptations, des divergences d'appréciation sont inévitables. N'est-il cependant pas préférable d'exister en droit avec quelques différences, d'ailleurs justifiées par des situations spécifiques, plutôt que d'être inexistant et de se voir nier l'autonomie inscrite dans la Constitution ?

J'ajouterai immédiatement, à l'attention de M. Vandekerckhove, que ce projet, en dotant la Région bruxelloise d'un statut à part entière, ne remet évidemment pas en question les équilibres institutionnels fondamentaux de l'Etat. En effet, le respect de l'autonomie de chaque Région et de chaque Communauté ainsi que le fonctionnement du comité de concertation Gouvernement/Exécutifs ne permettent pas que deux Régions imposent une décision à une troisième lorsque celle-ci ne le souhaite pas. Je pourrais multiplier les exemples qui prouvent que tous les organes fonctionnant au niveau national travaillent sur la base, non pas de trois entités, mais des deux grandes Communautés.

Pour ce qui concerne le nombre de membres appelés à composer les pouvoirs exécutif et législatif de la Région de Bruxelles-Capitale, je voudrais émettre quelques réflexions. J'ai entendu avec intérêt, à deux heures d'intervalle, un membre parler d'une inflation de mandataires et proposer de passer de 75 à 49, tandis qu'un autre membre regrettait l'insuffisance du nombre retenu par le projet.

Lorsqu'un même chiffre est à la fois qualifié d'inflationniste et de déflationniste, ne faut-il pas conclure que le chiffre retenu est celui du plein emploi, en d'autres termes, celui de l'équilibre ? Au-delà de cette métaphore, teintée d'économie, je dirai que le chiffre de 75 conseillers constitue, en fait, un compromis entre, d'une part, les exigences d'une juste représentation des deux communautés localisées à Bruxelles et, d'autre part, celles d'un coût budgétaire raisonnable pour une efficacité maximale de ladite assemblée.

Je voudrais dire au passage que M. De Bondt a fait preuve aujourd'hui, avec sa proposition, d'une imagination réservée d'habitude à M. Dehaene, ce qui prouve qu'en matière institutionnelle, l'imagination se trouve chez les uns et les autres, chez les chiens et les chats. Je ne préciserai pas qui sont les uns et les autres ! (Sourires.)

Si sa proposition fort subtile, j'en conviens, mérite quelque réflexion, son application aboutirait à des solutions étonnantes. Ainsi, lorsqu'il propose de doubler le nombre de mandataires les moins nombreux, on doit se poser la question de savoir si cela ne conduirait pas à un type de représentation capacitaire. Si son système était appliqué pour la Région bruxelloise ne devrait-on pas adopter un système similaire dans bien d'autres institutions ? Je pense, par exemple, au *Vlaamse Raad* où les Bruxellois ne sont pas très nombreux et où les résultats seraient, dans ce cas, aberrants, notamment en matière de votes.

Je ne nie certainement pas à M. De Bondt un esprit d'imagination et de créativité institutionnelles assez exceptionnel sur lequel il nous faudra peut-être revenir.

En ce qui concerne les secrétaires d'Etat régionaux, je tiens à souligner, au-delà de ce qui a été dit en commission, que l'institution des secrétaires d'Etat, datant de 1970, répond à des nécessités fonctionnelles.

En effet, au sein du même portefeuille coexistent fréquemment des attributions de natures différentes dont il convient de partager la responsabilité. Ces nécessités fonctionnelles reconnues au niveau national ne se justifient-elles pas davantage encore quand on considère le dédoublement fonctionnel possible dans le chef du même ministre chargé de matières régionales et d'agglomération ? C'est indéniablement un des éléments qui est intervenu dans ce choix de l'institution de secrétaires d'Etat régionaux à Bruxelles.

Enfin, me situant au niveau strictement politique, il me semble que le régime parlementaire qui postule la responsabilité politique de l'Exécutif devant une assemblée élue, bénéficie de l'institution des secrétaires d'Etat qui permet, en effet, d'élargir la base parlementaire du gouvernement tout en donnant au Parlement la possibilité de mieux exercer son contrôle.

M. Vaes, tout comme M. De Bondt, a posé une question à propos de l'organe compétent pour la redéfinition des limites des communes.

L'article 3 de la Constitution stipule que les limites de l'Etat, des provinces et des communes ne peuvent être changées ou rectifiées qu'en vertu de la loi. L'article 80 de la loi spéciale du 8 août 1980 de Réformes institutionnelles prévoit que l'avis conforme de l'Exécutif régional est requis préalablement à toute délibération en Conseil des ministres, sur un avant-projet de loi ou sur un arrêté royal portant fusion de communes, en application de la loi du 23 juillet 1971.

Il est donc précisé de manière très claire qu'aucune modification de la situation existante concernant le territoire des communes, ne pourra se faire qu'avec l'accord du pouvoir politique responsable pour la Région de Bruxelles.

Il va de soi, par ailleurs, que tout changement ou toute rectification des limites des quatre Régions linguistiques prévues

à l'article 3bis de la Constitution, ne peut être adopté qu'à la majorité spéciale, prévue à cette disposition constitutionnelle.

M. Vandekerckhove s'est demandé si l'exercice des compétences de l'Agglomération permet au Conseil et à l'Exécutif de la Région de sortir des limites territoriales des dix-neuf communes.

Je lui répondrai en le renvoyant à une donnée essentielle de la problématique: l'article 6, paragraphe 5, de la loi spéciale du 8 août 1980, qui dispose que toute décision relative aux associations de communes dont le ressort s'étend à plus d'une Région doit être prise de commun accord entre les Exécutifs concernés.

M. Vaes s'est inquiété de la prétendue absence de «formules de coopération positives». Je rappelle à cet égard que l'article 42 du présent projet rend le titre IVbis «De la Coopération entre l'Etat, les Communautés et les Régions» de la loi spéciale du 8 août 1980 applicable à la Région de Bruxelles-Capitale. Celle-ci pourra donc, à l'instar des autres Régions, conclure des accords de coopération avec ces dernières, les Communautés et l'Etat national.

La situation particulière de cette Région qui est à la fois la capitale du pays et le lieu d'établissement des institutions européennes de même que d'autres institutions et organismes internationaux, engendre des charges particulières, notamment sur le plan de l'infrastructure, des communications et de l'aménagement du territoire, charges qui ne peuvent raisonnablement être supportées exclusivement par son budget.

C'est la raison pour laquelle le gouvernement a voulu mettre en place, par le biais de l'article 43 du projet, une solidarité active dans la prise en charge — notamment financière — de cette fonction particulière, car il est conscient de ce que le rayonnement de la Région de Bruxelles-Capitale sera profitable à tout le pays et donc aux Régions et aux Communautés qui le composent.

A ceux qui présentent toujours cet élément comme un point négatif, je voudrais préciser que le gouvernement, en accord avec l'Exécutif actuel de la Région bruxelloise, a déjà pris — il faudra d'ailleurs, le moment venu, la faire apparaître dans les textes — une décision qui montre bien que cette mesure est extrêmement positive pour Bruxelles. Vous savez qu'une série de travaux très importants nécessités par les nouvelles infrastructures européennes sont en cours et ont pour nom d'ensemble «les aménagements du tunnel Belliard». Il est évident que la totalité de ces travaux ne pourrait être supportée par la seule Région de Bruxelles-Capitale, et il a donc déjà été décidé que, pour ce dossier, l'on utiliserait la possibilité d'un accord entre la Région de Bruxelles-Capitale et l'Etat national pour permettre l'achèvement des travaux. Cela démontre fort bien qu'il ne faut surtout pas considérer ce problème dans une seule optique.

Toujours en termes de perspective politique, j'estime, comme M. Chabert, qu'il est vrai que la Région de Bruxelles-Capitale doit gérer sa spécificité pluriculturelle et multiraciale. Comme de nombreux intervenants l'ont souligné, le projet intègre largement cette réalité. Il ne porte toutefois pas atteinte aux compétences des Communautés, notamment en ce qui concerne la politique d'accueil et d'intégration des immigrés. Il est donc normal que les choix à opérer en cette matière soient concertés entre les différentes autorités compétentes.

MM. Vaes, Vandekerckhove et Diegenant m'ont interrogé au sujet de l'avenir de la province du Brabant. Lors de la discussion en commission, j'ai déjà eu l'occasion de dire qu'il faut bien reconnaître que la province du Brabant n'est pas toujours adaptée de manière adéquate à nos nouvelles institutions fédérales. La question de l'adaptation de cette institution à la nouvelle donne institutionnelle est donc ouverte. Il faut cependant constater que la divergence des opinions émises quant à son avenir ne permet pas, dans l'état actuel des choses, d'élaborer un projet précis en cette matière.

Outre ce que je viens de dire au sujet de la province du Brabant, je répondrai à M. Diegenant que le projet, contrairement à ce qu'il affirme, prévoit bel et bien — en vertu de

l'article 31 — une procédure de sonnette d'alarme au Conseil de la Région.

M. Vandekerckhove est intervenu à propos du fonctionnement de l'Exécutif selon le mode du consensus. Je voudrais lui rappeler que l'Exécutif de la Région de Bruxelles-Capitale a les mêmes règles de fonctionnement que les autres Exécutifs régionaux. L'article 36 du présent projet renvoie expressément à l'article 69 de la loi de 1980, que je voudrais relire maintenant pour qu'aucune équivoque ne subsiste en cette matière: «Sans préjudice des délégations qu'il accorde, chaque Exécutif délibère collégialement, selon la procédure du consensus suivie en Conseil des ministres, de toute affaire de sa compétence.»

Il s'agit donc bien, comme pour les autres Exécutifs, de la procédure du consensus qui fonctionne au niveau du Conseil des ministres. Cette procédure implique qu'on fasse les efforts les plus grands pour aboutir à ce consensus, et qu'à partir du moment où un membre ne peut y adhérer, s'il maintient son opposition, en d'autres termes s'il dépose sa démission, l'instance en question est considérée comme démissionnaire. A ce moment, on entre évidemment dans les affaires courantes.

Je souhaite dire à M. Vandekerckhove que le projet n'impose ni au président du Conseil ni au président de l'Exécutif, aucune obligation d'ordre linguistique.

M. Vaes a défendu la thèse selon laquelle entre l'entrée en vigueur de la présente loi et l'élection du Conseil régional, le Comité ministériel de la Région bruxelloise ne serait plus soumis à un contrôle politique. Cette thèse ne me semble pas juridiquement défendable. En effet, ce Comité ministériel restera soumis au régime de la loi de régionalisation provisoire. Aux termes de l'article 47, paragraphe 1er, du présent projet, cette loi restera d'application jusqu'à l'installation de l'Exécutif de la Région de Bruxelles-Capitale.

Il résulte de cette loi trois éléments: en premier lieu, le Comité ministériel est composé au sein et par des membres du gouvernement national. Ceux-ci sont donc politiquement responsables devant les Chambres et le restent durant cette période.

Ensuite, l'article 4, dernier alinéa, de la même loi dispose expressément qu'à défaut de consensus, l'affaire est soumise au Conseil des ministres pour décision. Dans ce cas, la responsabilité politique est évidente.

Enfin, il me semble opportun de souligner que l'article 7, dernier alinéa, de la même loi dispose que le projet de budget régional est déposé, et donc adopté, par les Chambres qui conserveront pendant cette période un rôle de contrôle budgétaire sur la Région bruxelloise.

Il s'agit bien évidemment d'une situation transitoire qui prendra fin dès l'installation de l'Exécutif de la Région de Bruxelles-Capitale mis en place par l'assemblée qui résultera des élections de juin prochain.

Quant à l'assemblée compétente durant la période transitoire, qu'il s'agisse de la Région ou de la Commission communautaire commune dans l'exercice des compétences bipersonnalisables, c'est le Parlement. Ce dernier devra d'ailleurs voter le budget de ces institutions. En revanche, le Conseil et le collège d'Agglomération continuent à exercer leurs compétences jusqu'à l'installation du Conseil de la Région de Bruxelles-Capitale.

M. Vaes m'a également interrogé à propos du budget régional bruxellois durant la période transitoire. Dès l'entrée en vigueur de la loi spéciale de financement des Communautés et des Régions, la Région de Bruxelles-Capitale existera et pourra disposer des moyens financiers prévus par la loi spéciale précitée, afin de financer l'exercice de l'ensemble de ses compétences. Toutefois, jusqu'à l'élection de son Conseil et de son Exécutif, ce sont le Parlement et le Comité ministériel de la Région bruxelloise qui sont ses organes législatif et exécutif.

Le titre IV du projet de loi qui vous est soumis organise donc un mécanisme de coopération limité entre l'Etat et la Région de Bruxelles-Capitale. Ce mécanisme particulier déroge aux procédures de prévention et de règlement des conflits d'intérêt prévus par la loi ordinaire de réformes institutionnelles. Il n'y déroge cependant qu'à l'égard des parties qui sont représentées

dans ce comité de coopération et seulement pour les hypothèses et matières déterminées par la présente loi.

Par contre, pour le surplus, et notamment en cas de conflit entre la Région de Bruxelles-Capitale et les autres Régions, la procédure visée aux articles 31 et suivants de la loi ordinaire reste d'application.

Le gouvernement tient à souligner qu'il déposera incessamment un projet de loi à majorité simple, qui reprendra notamment les dispositions relatives à Bruxelles dont M. Diegenant a parlé, qui ne figurent pas dans le présent projet mais qui, sur le plan politique, forment pour le gouvernement, un tout avec lui.

Pour ce qui concerne le statut juridique des normes bruxelloises, appelées ordonnances et non décrets, je tiens à souligner ce qui me semble essentiel pour apprécier celles-ci à leur juste valeur: je vise ici leur force juridique, c'est-à-dire leur place au sein de la hiérarchie des normes.

Comme les décrets régionaux et communautaires, les ordonnances peuvent abroger, compléter ou remplacer les dispositions législatives en vigueur dans le cadre des compétences matérielles et territoriales de la Région. Celle-ci se voit ainsi conférer la pleine maîtrise de ses choix politiques et techniques qu'elle pourra traduire en droit, éventuellement en rupture avec ceux qui ont été opérés antérieurement. C'est à mon sens l'aspect essentiel de cette problématique.

Il est vrai cependant, en me situant au niveau des mécanismes de contrôle juridictionnels, que les ordonnances sont soumises à un contrôle; celui-ci est toutefois limité, en ce sens que les cours et tribunaux ne pourront refuser d'appliquer les ordonnances que dans la mesure où elles ne seraient pas conformes à la présente loi ou à la Constitution.

Un rapprochement peut être fait avec les actes pris en vertu des pouvoirs spéciaux qui ont, eux aussi, une force législative et sont, eux aussi, soumis à un contrôle juridictionnel. Vous savez d'ailleurs que, dans le compromis politique, c'est le point de départ qui avait été choisi.

Je tiens toutefois à souligner qu'à l'égard de ces actes existent non seulement un contrôle incident, selon l'article 107 de la Constitution, mais aussi un contrôle direct, selon l'article 14 des lois coordonnées sur le Conseil d'Etat, qui, lui, ne vaut pas à l'égard des ordonnances. Il en résulte que la sanction juridictionnelle ne vaudra qu'*inter partes* et non *erga omnes*, pour utiliser les termes consacrés.

A ce dernier point, je dois apporter une seule limite, à savoir le contrôle de la conformité des ordonnances aux articles 6, 6bis et 17 de la Constitution: comme pour les lois et les décrets, cette tâche sera assumée, demain, par la Cour d'arbitrage, notamment dans le cadre de recours en annulation. Peut-on nier dès lors que, dans le cadre des réformes en cours, le même sort ne soit pas réservé aux lois, décrets et ordonnances?

A M. Cerexhe, qui m'a interrogé à propos de l'incompatibilité prévue à l'article 12, paragraphe 3, 7°, je dirai que le gouvernement a entendu par «membre du personnel d'un organisme public soumis à l'autorité ou au contrôle de l'Exécutif» toutes les personnes qui sont employées par cet organisme, que ce soit sous un lien statutaire ou sous un régime contractuel, à l'exclusion des collaborateurs occasionnels prestataires de services auxquels l'organisme pourrait faire appel et des administrateurs de ce dernier.

Vous avez également, monsieur Cerexhe, abordé l'important problème de la compétence de la Cour d'arbitrage à l'égard des ordonnances prises par la commission communautaire commune dans le cadre des matières dites bicommunautaires.

Votre assemblée a adopté, au début de ce mois, le projet de loi spéciale sur la Cour d'arbitrage qui, outre l'extension des normes de références, consacre notamment la compétence de cette juridiction à l'égard des ordonnances bruxelloises.

Certains considèrent que seules les ordonnances prises dans les matières régionales sont susceptibles d'être déferées à la Cour d'arbitrage, et nous en avons déjà débattu en commission.

On peut estimer qu'il s'agit là d'une interprétation assez littérale des dispositions relatives à cette juridiction.

En effet, deux éléments d'interprétation me semblent déterminants. En premier lieu, la volonté du législateur en 1983, comme celle du gouvernement et du Sénat, il y a quelques semaines, a été manifestement de consacrer la compétence de la Cour d'arbitrage à l'égard de l'ensemble des normes de nature législative. A ce propos, je souligne que la Cour d'arbitrage a reconnu sa compétence, non seulement à l'égard des lois et des décrets — ce qui était une évidence —, mais aussi à l'égard des arrêtés royaux de pouvoirs spéciaux confirmés. Ces actes non visés expressément par la loi organique de la Cour d'arbitrage n'en ont pas moins été, compte tenu de leur nature, appréhendés par cette juridiction. A la lumière de ce précédent, on peut légitimement penser, comme l'a fait le rapporteur, M. Serge Moureaux, que sous le vocable «ordonnance», la Cour d'arbitrage pourrait être amenée à viser l'ensemble des actes de nature législative pris dans le cadre des institutions de Bruxelles-Capitale.

Une seconde réflexion me semble devoir être faite quant à la nature et à l'objet réel d'un acte qui doit parfois être distingué de la formulation ou de la qualification retenue par son auteur.

C'est une opération à laquelle se livre fréquemment la Cour d'arbitrage puisqu'elle s'autorise à reformuler les questions préjudicielles posées par les juridictions ou encore puisqu'elle redresse l'objet réel d'une norme qui lui est soumise, indépendamment de l'objet déclaré, pour en vérifier la conformité à la répartition des compétences.

La question posée peut être résumée comme suit: une ordonnance prise dans une matière bicommunautaire a-t-elle, par son objet, une nature distincte d'un décret communautaire? La réponse est, me semble-t-il, négative.

On peut donc adopter une démarche intellectuelle consistant à assimiler les ordonnances bicommunautaires à des quasi-décrets communautaires: tous deux actes de même nature législative, ils ont tous deux le même objet en ce sens qu'ils concernent des matières visées à l'article 59bis. Peut-on, légitimement, reconnaître la compétence de la Cour d'arbitrage à l'égard de l'un et la nier à l'égard de l'autre, alors qu'ils ont un champ d'application matériel de même nature?

Je ne le crois pas. Je répète, au contraire, que ces ordonnances pourront être considérées par la Cour comme des «quasi-décrets».

Dans l'intérêt d'une certaine sécurité juridique, c'est cette interprétation qui doit l'emporter.

Ainsi que je l'ai rappelé au début de mon intervention, le présent projet de loi spéciale relative aux institutions bruxelloises, que le gouvernement a l'honneur de soumettre à votre assemblée, permettra l'exécution intégrale de l'article 107quater de la Constitution et la mise en place, à Bruxelles, d'un véritable pouvoir régional autonome, conformément aux souhaits de la majorité des Bruxellois et des Belges.

Pour Bruxelles, notre projet répond à deux grands soucis fondamentaux qui ont constamment inspiré notre démarche depuis le début de nos travaux: le souci, tout d'abord, d'une simplification ainsi que d'une meilleure transparence des institutions bruxelloises visant une plus grande efficacité dans le processus de prise de décision à Bruxelles; la volonté, ensuite, tout à fait essentielle, de permettre aux Bruxellois de gérer eux-mêmes leur Région.

Les intentions du gouvernement, à ce propos, sont claires et ne prêtent en rien à l'équivoque.

Pour la première fois depuis dix-sept ans, la Région de Bruxelles-Capitale a, aujourd'hui, à portée de main, un statut plein et entier.

A cet égard, je ne peux qu'abonder dans le sens de M. Vaes qui a noté que si notre projet est adopté, la Région bruxelloise devancera les deux autres Régions en ce sens que les Bruxellois seront les premiers à élire directement, dès le mois de juin prochain, leurs conseillers régionaux. Il s'agit là — je l'espère, en tout cas — d'une anticipation pour l'ensemble des Régions.

La Région bruxelloise devancera également les deux autres Régions pour ce qui concerne les règles d'interdiction d'un triple cumul d'un mandat de conseiller communal, de conseiller régional et de parlementaire national.

Par ailleurs, le présent projet règle, de manière juste et équilibrée, les problèmes nés de la coexistence et de la rencontre, à Bruxelles, des deux grandes Communautés de notre pays.

Il dote la Région de Bruxelles-Capitale d'un ensemble cohérent de compétences qui lui permettront, en matière de politique économique tout particulièrement, de mener des actions adaptées à ses besoins et à ses spécificités.

Avec le vote de ce projet, Bruxelles se verra reconnaître une réelle autonomie, avec des compétences très larges et la responsabilité des gestionnaires régionaux sera directement et exclusivement engagée devant les représentants démocratiquement élus de la Région.

J'ajoute que des mécanismes ont été prévus pour que Bruxelles puisse continuer à exercer et à développer pleinement son rôle de capitale de la Belgique et de grand pôle européen et international.

Comme je l'ai souligné en introduisant le débat en commission, la présente réforme prend tout son sens au moment où les compétences et les moyens de chaque Région sont largement étendus.

Le gouvernement est persuadé que la mutation considérable qui s'annonce pour Bruxelles, avec la création de ces institutions nouvelles, va permettre aux Bruxellois à la fois de gérer leur Région de façon plus cohérente et, ainsi que le souhaitait le rapporteur de notre commission, M. Chabert, de développer une cohabitation plus harmonieuse entre les deux grandes Communautés qui vivent à Bruxelles.

Monsieur le Président, je voudrais remercier les membres de la majorité, en particulier MM. Chabert, Mathot, Garcia, Cerexhe et Baert, qui ont apporté leur appui à ce projet.

Je voudrais remercier également les membres de l'opposition qui ont, je crois, abordé ce projet avec non seulement une très grande sérénité, mais ont aussi, notamment en commission — même si vous avez estimé, madame Herman, que ce n'était pas sur l'essentiel —, apporté beaucoup de modifications de nature à améliorer le texte.

Je voudrais terminer en vous disant, qu'en général, les hommes aiment s'accrocher à leurs fonctions. Encore aujourd'hui, à un moment où l'on discute du démantèlement de certains départements, on constate — et ce n'est pas anormal — que les uns et les autres voient, avec quelque tristesse, des responsabilités qui sont les leurs partir vers d'autres mains.

Si je suis ministre des Réformes institutionnelles, je suis aussi ministre de la Région bruxelloise. Je pourrais donc avoir ce réflexe très compréhensible, mais un peu malthusien. Je ne l'ai pas parce que la réforme est tellement importante qu'elle doit très largement transcender ce type de sentiments.

Je partage le point de vue de M. Poulet : si ce projet est mené à bonne fin, nous aurons élaboré pour Bruxelles une solution extrêmement satisfaisante et, pour la vie même de l'Etat, de la Belgique, une solution qui devrait permettre d'envisager l'avenir institutionnel de façon plus harmonieuse.

Il a souvent été dit, et encore tout récemment, que la problématique bruxelloise était le point de passage obligé de toute réforme qui conduirait à la maturité du fédéralisme dans ce pays. En réglant cette problématique, c'est donc une contribution fondamentale que nous apportons au rééquilibrage de l'Etat belge.

A l'instar de plusieurs intervenants, je crois avec beaucoup de force et de conviction que si le Sénat aujourd'hui, et la Chambre demain, veulent suivre le gouvernement dans cette voie, ce sera une excellente chose pour Bruxelles, mais aussi pour l'ensemble du pays. (*Applaudissements.*)

M. le Président. — Plus personne ne demandant la parole dans la discussion générale, je la déclare close.

Vraagt niemand meer het woord in de algemene beraadslaging? Zo neen, dan verklaar ik ze voor gesloten.

Nous poursuivrons nos travaux cet après-midi à 14 heures.

Wij zetten onze werkzaamheden vanmiddag te 14 uur voort.

La séance est levée.

De vergadering is gesloten.

(*La séance est levée à 12 h 20 m.*)

(*De vergadering wordt gesloten te 12 h 20 m.*)

79.